

ЗАРОДЖЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Володимир Дмитрович БЕЛОУСОВ,

канд. юрид. наук

Розвиток правового регулювання соціальної безпеки держави тісно пов'язаний із становленням концепції громадянського суспільства. Історія свідчить, що перші спроби організації нормативно-правового забезпечення соціальної безпеки мали місце вже в стародавніх суспільствах, де колективне благо превалювало над індивідуальними правами. Так, спершу слід зауважити, що від самого початку людської цивілізації, в додержавних умовах, общинні утворення функціонували на основі пріоритету колективного добробуту. Тобто, перші примітивні суспільства (групи людей, котрі проживали в додержавних умовах суспільного буття), а також стародавні суспільства (цивілізації Месопотамії, Стародавнього Єгипту, долини Інду та доколумбової Америки) функціонували за общинними принципами (навколо родинних, племінних або общинних утворень), виходячи з пріоритету колективного добробуту над правами індивіда-члена відповідного суспільства. Поряд із тим, зі становленням громадянського суспільства (також, разом із його зміцненням під впливом демократизації суспільства) колективне благо все більше збалансовувалось потребами забезпечення блага людини в державі чи в окремому місті держави. Отже, в таких умовах права та свободи індивідумів визначались роллю, яку вони відігравали у виживанні та функціонуванні відповідної спільноти людей.

При цьому перші рудиментарні форми громадянського суспільства можна спостерігати вже у стародавніх суспільствах. Наприклад, в Стародавній Греції поліси характеризувались активною громадською діяльністю, адже громадяни брали участь у публічних дебатах і прийнятті публічно значимих рішень. Демократія у грецьких полісах, а особливо в Афінах, була прикладом громадянського суспільства, де участь в управлінні державою мала важливе значення [1, с. 486]. У свою чергу в Стародавньому Римі *civitas* об'єднувало римських громадян, які брали участь у публічних дебатах і виборах магістратів, що свідчить про те, що елементи громадянського суспільства вже тоді відігравали важливу роль у регулюванні соціальних відносин [2, с. 812-813]. Аналогічні процеси можна спостерігати і на історичних територіях України. Віче, як форма народовладдя, було типовим для різних спільнот Київської Русі, що засвідчує той факт, що вже на той час існували елементи громадянського суспільства, що забезпечувало цілісність і розвиток земель-полісів, зокрема й в соціальній сфері.

Загалом, зародження правового режиму соціальної безпеки населення прослідковується у 911 і 945 роках, коли київські князі Олег та Ігор приймали акти, спрямовані на порятунок полонених та їх повернення на батьківщину [3, с. 68]. Ці акти можна вважати першими спробами регулювання

соціального захисту громадян, які потрапили у складні життєві обставини, а отже – й важливим елементом соціальної безпеки держави. Натомість у Стародавніх Афінах існував так званий «теоретичний фонд», з якого субсидувалися квитки в театр для тих, хто не міг їх купити самостійно. Більш того, цей фонд також використовувався для підтримки найбільш соціально вразливих афінян [4, с. 225-226], що свідчить про те, що очевидні елементи становлення правового режиму соціальної безпеки існували вже почали формуватися з IV ст. до н.е. та набули більш помітних рис у XII ст. [5, с. 117-118], адже в цей період соціальні питання розвитку держави все частіше ставали предметом публічної дискусії, яка могла завершуватись прийняттям відповідного рішення, що мало нормативне значення.

Таким чином, можемо зауважити, що зародження правового регулювання соціальної безпеки держави тісно пов'язане з розвитком громадянського суспільства. Хоча елементи соціального захисту існували вже у стародавніх суспільствах, систематичне правове регулювання з'явилося значно пізніше. Основою для цього стали процеси демократизації та формування громадянського суспільства, що сприяли еволюції концепцій соціальної солідарності та відповідальності держави перед своїми громадянами. У цілому, громадянське суспільство відіграло ключову роль у формуванні механізмів соціального захисту, забезпечувало стабільність та добробут суспільства, допомагаючи найвразливішим його членам.

Список використаних джерел:

1. Cammack D. Deliberation in Ancient Greek Assemblies. *Classical Philology*. 2020. Vol. 115 (3). P. 486-522. doi:10.1086/709197.
2. Pérez-Díaz V. Civil society: A multi-layered concept. *Current Sociology Review*. 2014. Vol. 62(6). P. 812-830. doi:10.1177/0011392114533115.
3. Яковлєва Г.О. Характеристика основних етапів становлення та розвитку сфери соціального забезпечення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3(9), Т. 3. С. 68-72.
4. Loomis W.T. Wages, Welfare Costs and Inflation in Classical Athens. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1998. 403 p. doi:10.3998/mpub.14999.
5. Різун Н.Т. Ранньодержавні інститути скандинавів і слов'ян у VIII–XII ст.: «тінг» і «віче»: дис. ... д-ра філос.: 032. Львів, 2022. 211 с.